

Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası

Editörler:

Akif AKKUŞ

Adem SEZER



Editörler: Prof. Dr. Akif AKKUŞ • Prof. Dr. Adem SEZER

TÜRKİYE'NİN FİZİKİ COĞRAFYASI

ISBN 978-625-8897-36-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Özgürel

Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.

İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25

Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi

Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: yayinevi@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Coğrafya; insan ile mekân arasındaki etkileşimi, doğal ve beşeri çevre süreçlerini ve bu süreçlerin yeryüzündeki dağılışını nedensellik ilkesi çerçevesinde inceleyen temel bir bilim disiplini. Coğrafya bilgisi, bireyin içinde yaşadığı doğal ve beşeri çevreyi doğru okumasını, mekânsal farkındalık kazanmasını ve insan-doğa dengesini gözeterek hareket etmesini sağlar. Yaşadığı coğrafyanın potansiyelini, risklerini ve doğal coğrafya özellikleri temelinde gelişen dinamiklerini kavramış bir toplum; doğal kaynaklarını daha akılcı yöneten, geleceğini sağlam esaslar üzerine kuran ve afetlere karşı daha dirençli bir bilinç düzeyine ulaşır.

Türkiye; Alp-Himalaya kıvrım kuşağında yer alan genç, engebeli ve ortalama 1132 metreyi bulan yüksek topoğrafyası, faal fay hatları ve karmaşık jeolojik geçmişiyle yeryüzünün en dinamik fiziki mekânlarından biridir. Üç tarafını çevreleyen denizler ile kıyıya paralel uzanan Kuzey Anadolu Dağları ve Toroslar'ın oluşturduğu orografik engeller; ülkemizi Akdeniz, Karadeniz ve Karasal iklim tiplerinin kısa mesafelerde kesiştiği, zengin mikroklimatik alanlara, kendine has hidrografik özellikleri olan, çok çeşitli toprak özellikleri ve yüksek endemizm oranına sahip bir biyoçeşitlilik merkezine dönüştürmüştür.

Karadeniz'in nemli ormanlarından Doğu Anadolu'nun yüksek bazalt platolarına, İç Anadolu'nun kapalı havzalarından ve bozkır ekosistemlerinden Akdeniz'in karstik ve volkanik arazi şekillerine kadar uzanan bu çeşitlilik, ülkemize eşsiz bir doğal zenginlik kazandırır. Fırat, Dicle ve Kızılırmak gibi debisi ve taşıma gücü yüksek akarsu ağları, Van ve Tuz Gölü gibi farklı hidro-jeolojik süreçlerle oluşmuş kapalı havzalar, podzolik topraklardan terra rossalara uzanan zengin toprak örtüsü ve bu yapının doğal bir sonucu olan deprem, kütle hareketleri ile taşkın gibi doğal afetler; Türkiye'nin fiziki coğrafya omurgasını oluşturan temel öğelerdir.

Bu eser, Eğitim Fakültelerinin **Sosyal Bilgiler Öğretmenliği** lisans programında yer alan “Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası” dersi için özel olarak kurgulanmış temel bir ders kitabı niteliğindedir. Bununla birlikte kitap; **Coğrafya Öğretmenliği** programındaki aynı isimli ders için zengin bir kaynak oluşturmakta ve ülkemizin fiziki çevre özelliklerini detaylarıyla öğrenmek isteyen genel okuyucu için de bilimsel bir başvuru rehberi sunmaktadır.

Dokuz ana bölümden oluşan çalışmanın içeriği, pedagojik bir silsile dâhilinde şu detaylı çerçevede tasarlanmıştır:

1. Bölüm (Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve Sınırları): Coğrafi konum özellikleri, ülkenin alanı, Yunanistan, Bulgaristan, Gürcistan, Ermenistan, Nahçıvan/Azerbaycan, İran, Irak ve Suriye ile olan kara sınırlarının ayrıntılı yapısı ve deniz sınırlarının hukuki-mekânsal dinamikleri.

2. Bölüm (Türkiye'nin Jeolojisi): Prekambriyen'den Senozoik'e uzanan kronolojik jeolojik evrim, dönem bazlı tektonik süreçler ve bu geçmişin mirası olan aktif deprem hatları, maden yatakları, jeoparklar ve jeoturizm potansiyeli.

3. Bölüm (Türkiye'nin Yeryüzünü Şekillendiren Faktörler): İç kuvvetler (tektonizma, derinlik ve yüzey volkanizması), dış kuvvetler (çözülme, kütle hareketleri, flüviyal, glasyel, kıyı ve karstik topoğrafya) ve yer şekillerinin oluşumunda yapının (yatay, monoklinal, kıvrımlı, kırıklı ve diskordant) etkisi.

4. Bölüm (Türkiye'nin Dağları, Platoları ve Ovaları): Orojenik kıvrım ve kırık (horst) dağlar; aşınım, tabaka düzlüğü, karstik ve volkanik platolar; konumsal (kıyı/iç) ve genetik (delta, tektonik, karstik, volkanik) açıdan ovaların oluşumu ve tüm bu şekillerin coğrafi/beşeri etkileri.

5. Bölüm (Türkiye'nin İklimi): İklimi şekillendiren etmenler, hava kütleleri ve basınç merkezleri; güneşlenme ve sıcaklığın zamansal/alansal dağılışı, don olayları, nemlilik, yağış değişkenliği ve rejimleri, kar yağışları, rüzgârlar, ekstrem hava olayları, makro/geçiş iklim tipleri ve küresel iklim değişikliğinin Türkiye'ye yansımaları.

6. Bölüm (Türkiye'nin Toprak Özellikleri): Toprak oluşum faktörleri (ana materyal, iklim, topoğrafya, canlılar ve zaman); Zonal (Terra Rossa, podzolümsü, çernezyom vb.), İntrazonal (halomorfik, kalsimorfik, hidromorfik) ve Azonal (alüvyal, kolüvyal, regosol, litosol) toprak türleri; toprak erozyonu, kirlilik, yanlış kullanım sorunları ve çözüm önerileri.

7. Bölüm (Türkiye'nin Bitki Coğrafyası Özellikleri): Bitki örtüsünün ekolojik şartları, Fitocoğrafya Bölgeleri (Avrupa-Sibirya, Akdeniz, İran-Turan ve halofitik vejetasyon), orman, çalı/maki, otsu ve sulak alan/kıyı formasyonları ile ülkemizin endemik ve relik bitki zenginliği.

8. Bölüm (Türkiye'nin Hidrografik Özellikleri): Su potansiyeli, sektörel su kullanımı ve su stresi; Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz ve Türk Boğazları; doğal ve yapay göller/barajlar; açık denizlere dökülen akarsular, kapalı havzalar (Van Gölü, Tuz Gölü, Konya, Akarçay, Göller Yöresi), akarsu rejimleri; yeraltı suları, kaynak türleri, sıcak ve mineralli su kaynakları.

9. Bölüm (Türkiye'de Doğal Afetler): Yer kökenli afetler (depremler, heyelan, kaya düşmesi, çamur akıntısı); atmosfer kökenli afetler (sel/taşkın, fırtına/hortum, çığ, don, ekstrem yağışlar), küresel iklim değişikliği kaynaklı kuraklık ve sıcak hava dalgaları; biyolojik afetler ile kriz yönetiminden risk yönetimine geçişi esas alan afet yönetimi ve planlama ilkeleri.

Editörlüğünü üstlendiğimiz çalışmada, Türkiye'nin fiziki coğrafya özelliklerinin oluşumunda etkili olan süreçler ve bu süreçler arasındaki neden-sonuç ilişkileri güncel veriler ışığında ele alınmıştır. Mümkün olduğu ölçüde içerikte yer alan bilgiler, harita, şekil ve fotoğraflarla desteklenmiştir. Hazırlık sürecinde bilgi ve birikimleriyle katkı sağlayan değerli akademisyen meslektaşlarımıza göstermiş oldukları ilgi, hassasiyet ve yoğun emekleri için teşekkür eder, eserin geleceğin öğretmenlerine, araştırmacılara ve tüm coğrafya sevdalılarına faydalı olmasını temenni ederiz.

Prof. Dr. Akif AKKUŞ

Prof. Dr. Adem SEZER

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. Bölüm: Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve Sınırları

Prof. Dr. Adem SEZER, Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9057-3897

2. Bölüm: Türkiye'nin Jeolojisi

Dr. Öğretim Üyesi Onur YAYLA,
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8710-3701

3. Bölüm: Türkiye'nin Yeryüzünü Şekillendiren Faktörler

Prof. Dr. Akif AKKUŞ, Selçuk Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi
ORCID No: 0000-0003-0307-5537

4. Bölüm: Türkiye'nin Dağları, Platoları ve Ovaları

Prof. Dr. Adnan PINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-002-5256-7901

5. Bölüm: Türkiye'nin İklimi

Prof. Dr. Adem SEZER, Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9057-3897

6. Bölüm: Türkiye'nin Toprak Özellikleri

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ÜNAL, Bartın Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5393-2432

7. Bölüm: Türkiye'nin Bitki Coğrafyası Özellikleri

Prof. Dr. Ali MEYDAN, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1278-096X

8. Bölüm: Türkiye'nin Hidrografik Özellikleri

Dr. Öğretim Üyesi Adnan Doğan BULDUR,
Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0318-1129

9. Bölüm: Türkiye' de Doğal Afetler

Prof. Dr. Tahsin YILDIRIM, Aksaray Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4130-4874
Dr. Güven KEMERKAYA, Milli Eğitim Akademisi/Aksaray
ORCID No: 0000-0001-9837-3726

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU VE SINIRLARI

Giriş.....	1
Türkiye'nin Coğrafi Konumu.....	2
Türkiye'nin Sınırları	8
Türkiye'nin Kara Sınırları	9
Türkiye-Yunanistan sınırı	9
Türkiye-Bulgaristan sınırı.....	10
Türkiye-Gürcistan sınırı	11
Türkiye-Ermenistan sınırı	11
Türkiye-Azerbaycan (Nahçıvan) sınırı	11
Türkiye-İran sınırı.....	12
Türkiye-İrak sınırı.....	13
Türkiye-Suriye sınırı.....	14
Türkiye'nin Deniz Sınırları.....	15
Türkiye'nin Alanı	17
Kaynaklar.....	17

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN JEOLJİSİ

Giriş	19
Türkiye'de Prekambriyen	24
Türkiye'de Paleozoik	26
Kuzey Anadolu Paleozoik İstifinde Fasiyes Değişimleri ve Kömür Havzasının Evrimi.....	30
Türkiye'de Mezozoik	31
Tetis Denizi Çökellerinden Karstlaşmaya	36
Türkiye'de Senozoik	37
Jeolojik Geçmişin Mirası (Depremler, Madenler, Jeoparklar, Jeoturizm).....	42
Kaynaklar.....	45

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜNÜ ŞEKİLLENDİREN FAKTÖRLER

Giriş.....	49
İç Kuvvetler	50
Tektonizma (Tektonik Topoğrafya)	51
Epirojenik Hareketler	51
Orojenik Hareketler	52
Volkanizma (Volkanik Topoğrafya).....	54
Derinlik Volkanizması	54
Yüzey Volkanizması	55
Dış Kuvvetler.....	58
Çözülme	59
Kütle Hareketleri	61
Hızlı Kütle Hareketleri	61
Yavaş Kütle Hareketleri	63
Akarsular (Flüviyal Topoğrafya)	64
Aşındırma	64
Akarsu Yatağının Kazılması	65
Geriye Doğru Aşındırma	66
Yana aşındırma	67
Aşındırmada, Çözülme ve Kütle Hareketlerinin Tesiri	70
Vadilerin Oluşumu	71
Boğazlar ve Boğazların Meydana Gelişi	71
Taşıma	71
Erimiş Maddelerin Taşınması	71
Yüzer Maddelerin Taşınması	72
Sıçrama ile Taşınma	72
Kayma ve Yuvarlanma Şeklinde Taşınma	72
Biriktirme (Çökelme)	73
Akarsu Gücünün Azalmasıyla Meydana Gelen Biriktirme	73
Akarsu Yükünün Artmasına Bağlı Biriktirme	75
Rüzgarlar (Kurak-Yarı Kurak Topoğrafya)	78
Aşındırma Şekilleri	80
Biriktirme Şekilleri.....	81
Buzullar (Buzul Topoğrafyası / Glasyel Topoğrafya).....	82
Buzul/Glasyel Aşınım Şekilleri.....	82
Buzul/Glasyel Birikim Şekilleri	83
Dalgalar ve Kıyı Akıntıları (Kıyı Topoğrafyası)	84
Kıyılarda Meydana Gelen Aşındırma Şekilleri	85

Kıyılarda Meydana Gelen Birikim Şekilleri.....	85
Türkiye'nin Kıyı Tipleri	87
Karstik Erime (Karstik Topoğrafya)	88
Yer Şekillerinin Oluşmasında Yapının Etkisi (Yapısal jeomorfoloji)	92
Yatay Yapı	92
Monoklinal Yapı	93
Kıvrımlı Yapı	95
Kırıklı Yapılar	96
Diskordant Yapı	98
Kaynaklar.....	99

4. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI, PLATOLARI VE OVALARI

Giriş.....	102
Türkiye'nin Dağları.....	104
Türkiye'deki Dağların Oluşumlarına Göre Sınıflandırılması.....	105
Kıvrım Dağları (Orojenik Dağlar).....	106
Kırıklı (Horst) Dağlar	110
Volkanik Dağlar	112
Erciyes Dağı	114
Türkiye'deki Dağların Coğrafi Etkileri.....	115
Türkiye'nin Platoları.....	117
Türkiye'deki Platoların Oluşumlarına Göre Sınıflandırılması.....	118
Aşınım (peneplen) Platoları	118
Tabaka Düzlüğü Platoları (Yatay Duruşlu Platolar)	119
Karstik Platolar	122
Volkanik (Lav Örtüsü) Platoları.....	123
Türkiye'deki Platoların Coğrafi Etkileri.....	124
Türkiye'nin Ovaları.....	125
Türkiye'deki Ovaların Bulundukları Konuma Göre Sınıflandırılması	126
Kıyı Ovalarımız	127
İç Ovalarımız	129
Türkiye'deki Ovaların Oluşumlarına Göre Sınıflandırılması	129
Delta Ovaları.....	130
Tektonik Ovalar.....	132
Karstik Ovalar	134
Volkanik (Lav) Ovaları.....	135

Diğer Ova Türleri.....	136
Türkiye'deki Ovaların Coğrafi Etkileri	138
Kaynaklar.....	141

5. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

Giriş.....	143
Türkiye İkliminin Oluşmasında Etkili Olan Faktörler	144
Coğrafi Konum.....	144
Türkiye'yi Etkileyen Hava Kütleleri ve Basınç Merkezleri	145
Bölgesel ve Yerel Konum Özellikleri.....	147
Türkiye'de Güneşlenme ve Sıcaklık	148
Güneşlenme	148
Sıcaklık.....	150
Türkiye'de ortalama sıcaklıkların zamanda değişimi	151
Türkiye'de ortalama sıcaklıkların alanda dağılışı.....	154
Türkiye'de Don Olayı.....	158
Türkiye'de Nemlilik ve Yağış.....	159
Nemlilik.....	159
Yağış	159
Türkiye'de yıllık toplam yağış ve yağışın zamanda (1975-2025) değişimi (yağış değişkenliği)	160
Türkiye'de yağışın alanda dağılışı.....	163
Yağış rejimleri.....	165
Türkiye'de kar yağışları	173
Türkiye'de Basınç ve Rüzgarlar	177
Türkiye'de Basınçlar	177
Türkiye'de Rüzgarlar.....	180
Türkiye'de Ekstrem Hava Olayları.....	183
Türkiye'de Görülen İklimler	183
Akdeniz İklimi.....	186
Karadeniz İklimi.....	187
Karasal İklim.....	188
Geçiş İklimleri	193
Küresel İklim Değişiminin Türkiye İklimine Muhtemel Etkileri.....	195
Kaynaklar.....	197

6. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Giriş.....	200
Türkiye’de Toprak Oluşumunu Etkileyen Faktörler	203
Ana Materyal	204
İklim.....	207
Topoğrafya	209
Eğim.....	210
Bakı	210
Yükselti	211
Canlılar (Biyotik Faktörler).....	212
Bitki Örtüsünün Etkileri	213
Toprak Faunasının Etkileri	214
Beşerî Etkiler.....	215
Zaman.....	216
Türkiye’nin Toprakları	217
Zonal Topraklar.....	218
Kırmızı Akdeniz Toprakları (Terra Rossa).....	218
Orman Toprakları	219
Podzolümsü Topraklar	219
Sierozem Topraklar	220
Kahverengi ve Kestane Renkli Bozkır Toprakları.....	220
Kireçsiz Kahverengi Topraklar	221
Kırmızımsı Kahverengi Topraklar	221
Çernezyomlar (Kara Topraklar).....	222
İntrazonal Topraklar	222
Halomorfik Topraklar	222
Kalsimorfik (Killi-Kireçli) Topraklar	223
Hidromorfik Topraklar	224
Azonal (Taşınmış) Topraklar.....	224
Alüvyal Topraklar	225
Kolüvyal Topraklar	225
Regosoller (Kumlu Topraklar)	225
Litosoller (Taşlı Topraklar).....	226
Türkiye Topraklarında Yaşanan Sorunlar	228
Erozyon.....	228
Kirlilik	229
Yanlış Arazi Kullanım	230

Türkiye Topraklarında Yaşanan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri	231
Kaynaklar	233

7. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN BİTKİ COĞRAFYASI ÖZELLİKLERİ

Giriş	235
Türkiye'nin Bitki Örtüsünün Ekolojik Şartları	238
İklim	239
Sıcaklık	239
Nemlilik ve Yağış	239
Basınç ve Rüzgarlar	240
Toprak ve Ana Materyal	241
Topografya	242
Biyotik Faktörler	243
Paleocoğrafik Faktörler	246
Türkiye'nin Fitocoğrafya Bölgeleri	247
Avrupa-Sibirya Fitocoğrafya Bölgesi	249
Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesi	251
İran-Turan Fitocoğrafya Bölgesi	254
Turan-Ön Asya step ve çayır formasyonu	254
Halofitik Vegetasyon	255
Başlıca Bitki Formasyonları	257
Orman Vegetasyonu	257
Çalı ve Maki Formasyonları	259
Otsu Formasyon	259
Sulak Alan ve Kıyı Vegetasyonu	260
Türkiye'nin Endemik ve Relik Bitkileri	260
Türkiye'nin Doğal Bitki Örtüsünde Riskler	263
Kaynaklar	264

8. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN HİDROGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Giriş	266
Türkiye'nin Su Potansiyeli	268
Su Kaynakları Potansiyeli	269

Sektörel Su Kullanımı	269
Su Stresi ve Kişi Başına Düşen Su Miktarı	270
Su Kaynaklarına Yönelik Riskler ve Sürdürülebilir Yönetim	271
Türkiye'nin Denizleri	272
Karadeniz	272
Marmara Denizi	273
Ege (Adalar) Denizi	273
Akdeniz	274
Türk Boğazları: İstanbul ve Çanakkale	274
İstanbul Boğazı	274
Çanakkale Boğazı	275
Türkiye'nin Gölleri ve Barajları	275
Türkiye'nin Doğal Göllerinin Sınıflandırılması	275
Türkiye'nin Belli Başlı Gölleri	278
Türkiye'de Baraj Gölleri	281
Göllerin ve Barajların Ekolojik ve Ekonomik Önemi	282
Türkiye'nin Akarsuları	282
Türkiye Akarsularının Genel Özellikleri	283
Akarsu Havzaları ve Başlıca Akarsular	284
Karadeniz'e Dökülen Başlıca Akarsular	284
Marmara Denizi'ne Dökülen Akarsular	285
Ege Denizi'ne Dökülen Akarsular	286
Akdeniz'e Dökülen Akarsular	287
Basra Körfezi'ne Dökülen Akarsular	289
Hazar Gölü'ne Dökülen Akarsular	289
Kapalı Havzalarımız ve Başlıca Akarsuları	290
Van Gölü Kapalı Havzası	290
Tuz Gölü Kapalı Havzası	290
Konya Kapalı Havzası	290
Akarçay (Akşehir-Eber Gölleri) Kapalı Havzası	290
Göller Yöresi Kapalı Havzaları	290
Akarsularımızın Rejimleri	291
Akarsularımızın Ekonomik ve Ekolojik Önemi	292
Türkiye'nin Yeraltı Suları ve Kaynaklar	292
Türkiye'nin Yeraltı Suyu Potansiyeli ve Kullanımı	292
Yeraltı Sularının Sorunları ve Tehditleri	293
Kaynaklar: Türleri ve Dağılışı	293
Türkiye'nin Sıcak Suları	294
Türkiye'nin Mineralli Suları	296
Kaynaklar	297

9. BÖLÜM

TÜRKİYE' DE DOĞAL AFETLER

Giriş.....	299
Türkiye' de Yer Kökenli Doğal Afetler	302
Depremler	302
Kütle Hareketleri	307
Heyelanlar	308
Kaya Düşmeleri	311
Çamur Akıntıları.....	312
Türkiye' de Görülen Atmosfer Kökenli Doğal Afetler.....	314
Sel ve Taşkınlar	315
Fırtına ve Hortumlar.....	318
Çığ	320
Don Olayı, Şiddetli Yağmur, Kar ve Dolu Yağışı.....	322
Yıldırım Düşmesi.....	323
Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye' de Muhtemel Etkileri.....	324
Kuraklık ve Sıcak Hava Dalgaları	325
Orman Yangınları.....	327
Türkiye' de Biyolojik Afetler	330
Türkiye' de Afet Yönetimi ve Planlama.....	332
Türkiye' de Afet Yönetiminin Tarihsel Gelişimi ve Kurumsal Yapı	332
Kriz Yönetiminden Risk Yönetimine Geçişin Önemi	333
Afet Bilinci, Eğitimi ve Sürdürülebilir Gelecek Planlaması.....	335
Kaynaklar.....	335

1. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN COĞRAFI KONUMU VE SINIRLARI

Prof. Dr. Adem SEZER, Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9057-3897

Giriş

Konum bulunulan yer demektir. Bulunulan yer fiziki ya da statü olabilir. Neredesin? Nasıl bir yerdesin? sorularının cevabı bulunulan yerin tarif edilmesidir. Bulunulan yer doğruluğu ortak kabulle bilinen referanslar kullanılarak ifade edilirse doğru tanımlanmış olur. Yer tarif edilirken kullanılan referanslar konumun hangi tür olduğunu belirler. Eğer bulunulan yer coğrafi referanslar kullanılarak tarif ediliyorsa buradaki ifade coğrafi konumun tarifidir. Bulunulan konum ister statü ister fiziki her ne olursa olsun, o konumda bulunanlara kendine has anlamlar yükler, özellikler kazandırır.

Bir nesnenin, insanın, yerleşmenin ya da bir ülkenin dünya üzerindeki yerinin coğrafi referanslar kullanılarak tarif edilmesi coğrafi konumunu ifade eder. Coğrafi konumu ifade etmek için kullanılan en bilinen coğrafi referans koordinat sistemidir. Başka bir ifadeyle coğrafi konum; tarifi yapılacak yerin enlem ve boylam derecelerini kullanarak söylenmesidir. Türkiye’de bu tanımlama “matematik konum” ya da “mutlak konum” olarak kavramsallaştırılmıştır. Koordinat sistemi kullanılarak bir yerin tarif edilmesi aslında konumun küresel boyutta tanımlanmasıdır. Çünkü bir yerin enlem ve boylam dereceleri söylendiğinde küreye benzetilen dünyanın her bir noktasına göre bulunulan yer kesin ve doğru olarak tarif edilmiş olur. Bu nedenle matematik ya da mutlak konum yerine “küresel konum” ifadesinin kullanılması kavramsallaştırma açısından daha doğru olacaktır. Küresel konum ifade edilirken tek bir enlem ve tekbir boylam derecesi kullanılmışsa (A: 26 kuzey 32 güney) tarif edilen yer bir noktadır. Konum tarif edilirken hem enlem hem de boylam dereceleri bir aralık oluşturacak şekilde çift ya da daha fazla kullanılıyorsa tarif edilen konum ifadesi tarifi yapılan yerin alanının ne olduğu, nasıl bir şekle sahip olduğu konularında da bilgi verir. Koordinat bilgisi derece, dakika ve saniye olarak ifade edilir. Haritacılıkta, Global Positioning System (GPS/Küresel